3. ਪਰਮ-ਸੰਤ ਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਸੇਵਕ : ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ

ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਜਿੱਥੇ ਅਨੇਕਾਂ ਬ੍ਰਹਮ-ਗਿਆਨੀ, ਬਹਾਦਰ ਯੋਧੇ ਅਤੇ ਸੰਤ-ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਮਹਾਨ ਕਾਰਜਾਂ ਸਦਕਾ ਅਮਰ ਹੋ ਗਏ, ਉੱਥੇ ਆਪਣੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਾਰਨ, ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਚਾਨਣ-ਮੁਨਾਰੇ ਵਜੋਂ ਕਾਇਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਫ਼ੁਰਮਾਨ ਹੈ-

"ਸੇਵਾ ਕਰਤ ਹੋਇ ਨਿਹਕਾਮੀ ॥

ਤਿਸ ਕਉ ਹੋਤ ਪਰਾਪਤਿ ਸੁਆਮੀ ॥" (ਅੰਗ ੨੮੬)

ਭਾਵ ਜੋ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਲੋਭ-ਲਾਲਚ ਦੇ ਸੇਵਾ ਕਰੇ, ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਭੂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤੁਕ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ 'ਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਢੁੱਕਦੀ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਅਦੁੱਤੀ ਮਿਸਾਲ ਕਾਇਮ ਕੀਤੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਉਦਾਹਰਨ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆਂ 'ਚੋਂ ਮਿਲਣੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੇਵਾ ਦੇ ਪੁੰਜ, ਤਿਆਗ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇ ਪੁਜਾਰੀ ਕਿਹਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਤਿ-ਕਥਨੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ।

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦਾ ਜਨਮ ਸੰਨ 1647 ਈ. ਵਿੱਚ ਪੱਛਮੀ ਪੰਜਾਬ(ਵਜ਼ੀਰਾਬਾਦ) ਦੇ ਨੇੜੇ ਪਿੰਡ ਸੋਧਰਾ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਖੱਤਰੀ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇੱਕ ਵਪਾਰੀ ਸਨ। ਉਹ ਸ਼ਾਹੀ ਫੌਜਾਂ ਨੂੰ ਰਸਦ-ਪਾਣੀ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੇ ਸ਼ਰਧਾਲੂ ਸਨ।

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਨੂੰ ਭਾਈ ਨਨੂਆ ਜੀ ਦੀ ਸੰਗਤ ਨਸੀਬ ਹੋਈ। ਭਾਈ ਨਨੂਆ ਜੀ, ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਅਨਿੰਨ ਭਗਤ ਸਨ। ਸਿੱਖੀ ਸਿਦਕ ਅਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪ੍ਰਤੀ ਪ੍ਰੇਮ, ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਨਨੂਆ ਜੀ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ ਹੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ। ਉਨ੍ਹਾ ਦੀ ਸੰਗਤ ਸਦਕਾ ਹੀ ਆਪ ਜੀ ਅੰਦਰ ਦਇਆ, ਪ੍ਰੇਮ, ਭਗਤੀ, ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਚੇਟਕ ਲੱਗੀ। ਭਾਈ ਨਨੂਆ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕ ਸੁਣੇ, ਜਿੰਨਾਂ ਦਾ ਆਪ ਦੇ ਜੀਵਨ 'ਤੇ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵ ਪਿਆ।

ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਵੱਡੇ ਹੁੰਦੇ ਗਏ, ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਦੀ ਲਗਨ ਵਧਦੀ ਗਈ। ਗਰੀਬਾਂ, ਕਮਜ਼ੋਰਾਂ ਅਤੇ ਅਨਾਥਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਆਨੰਦ ਮਿਲਦਾ ਸੀ। ਰੱਜੇ-ਪੁੱਜੇ ਘਰਾਣੇ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਵੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਅੰਦਰ ਮਜ਼ਲੂਮਾਂ ਅਤੇ ਬੇਸਹਾਰਿਆਂ ਲਈ ਦਇਆ ਸੀ। ਥੱਕੇ-ਮਾਂਦੇ ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਦੇ ਪੈਰ ਦਬਾਉਣ ਨਾਲ ਆਪ ਨੂੰ ਤਸੱਲੀ ਮਿਲਦੀ ਸੀ। ਸਾਧੂਆਂ-ਸੰਤਾਂ ਦੀ ਸੰਗਤ ਆਪ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਸੀ।

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੀਆਂ ਇਹ ਗੱਲਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀਆਂ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਆਪਣੀ ਬੇ-ਇੱਜ਼ਤੀ ਸਮਝਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਅਜਿਹੇ ਕੰਮਾਂ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇਰਾਦਾ ਨਹੀਂ ਬਦਲਿਆ ਅਤੇ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੁਟੇ ਰਹੇ। ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵੀ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋ ਗਏ। ਉਹ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਧਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਮਦਦ ਦੇਣ ਲੱਗ ਪਏ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਅਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਆਇਆ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਪਿਤਾ ਨੱਥੂ ਰਾਮ ਜੀ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਤੋਂ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਭਰਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਸਾਰੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਜ਼ੁੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ ਆ ਪਈਆਂ। ਭਾਵੇਂ ਆਪ ਸੰਸਾਰਕ ਝਮੇਲਿਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰ ਰਹਿਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ-ਪੁਰਖੀ ਕੰਮ-ਧੰਦੇ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਿਆ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰ-ਗੱਦੀ ਉਪਰ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਸਨ।

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਬਾਰੇ ਅਨੇਕਾਂ ਸਾਖੀਆਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਆਪ ਬਾਕੀ ਸੰਗਤ ਨਾਲ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ਼ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜੇ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਨਿਹਾਲ ਹੋ ਗਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਆਪ ਵੱਲ ਰੂਹਾਨੀ ਨਜ਼ਰ ਨਾਲ ਤੱਕਿਆ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਆਪ ਪਾਣੀ ਦਾ ਘੜਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਥੋੜਾ ਜਿਹਾ ਪਾਣੀ ਹੱਥ ਧੋਣ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਫਿਰ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘੜਾ ਭਰ ਕੇ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਆਖਿਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇੱਕ ਹੋਰ ਘੜਾ ਭਰ ਲਿਆਏ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੈਰ ਧੋਤੇ ਬਾਕੀ ਘੜਾ ਡੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਹੋਇਆ। ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਰਨੀ 'ਤੇ ਕੋਈ ਗ਼ਿਲਾ ਜਾਂ ਕਿੰਤੂ-ਪ੍ਰੰਤੂ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਪ੍ਰਤੀ ਆਪ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ਼ ਅਤੇ ਭਰੋਸੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਕਮੀ ਨਹੀਂ ਆਈ।

ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੇ ਧੀਰਜ ਦੀ ਪਰੀਖਿਆ ਲੈ ਰਹੇ ਸਨ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਜੇ ਅੱਜ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪਾਣੀ ਡੋਲ੍ਹ ਦੇਣਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਉਹ ਸਮ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਕਿਵੇਂ ਪਿਲਾਉਣਗੇ ? ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਸ ਪਰੀਖਿਆ ਵਿੱਚ ਖ਼ਰੇ ਉੱਤਰੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬਖ਼ਸ਼ੀ ਗਈ। ਆਪ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਰਹੇ, ਸੰਗਤਾਂ ਅਤੇ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਮਨ ਲਾ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਵੇਖ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਇਕ ਦਿਨ ਗੁਰੂ ਜੀ ਤਬੇਲੇ ਵਿੱਚ ਆਏ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਜੋ ਘੋੜਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਆਉਂਦਿਆਂ ਹੀ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾ ਦਿੱਤਾ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਦੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਮਿਹਰ ਭਰਿਆ ਹੱਥ ਰੱਖਦੇ ਹੋਏ ਆਖਣ ਲੱਗੇ, "ਜੋ ਦਾਤ ਭਰੋਸਗੀ ਦੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵੰਡੋ।" ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪ ਕੱਬਲਪੁਰ(ਅਟਕ) ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਪੁੱਜੇ। ਇੱਥੇ ਪਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਵੱਸਦੇ ਪਿੰਡ ਕਵ੍ਹਾ(ਕਵਹਾ) ਵਿੱਚ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਇੱਕ ਕੇਂਦਰ ਸਥਾਪਿਤ ਕੀਤਾ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਾਨਵ-ਸੇਵਾ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣਾ ਮੁੱਖ ਉਦੇਸ਼ ਮਿੱਥ ਲਿਆ। ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਜਾਤੀ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕੀਤੀ। ਮੁਸਾਫ਼ਰਾਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਦੇ ਰਹੇ।

ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹਾਦਤ ਬਾਰੇ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਿਲ 'ਤੇ ਗਹਿਰਾ ਅਸਰ ਹੋਇਆ। ਆਪ ਆਪਣੇ ਆਸ਼ਰਮ ਕਵਹਾ ਤੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਆ ਗਏ। ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਦੇ ਦੀਦਾਰ ਕਰਨ ਉਪਰੰਤ ਆਪ ਇੱਥੇ ਹੀ ਠਹਿਰ ਗਏ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਗਏ। ਮੋਢਿਆਂ 'ਤੇ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਰੱਖ ਕੇ ਬੜੇ ਚਾਅ ਨਾਲ ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਜਲ ਛਕਾਉਂਦਿਆਂ ਅਸੀਸਾਂ ਅਤੇ ਜਸ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ।

ਭਾਵੇਂ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਵਿੱਚ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਪਰ ਇੱਕ ਅਦੁੱਤੀ

ਅਤੇ ਲਾ-ਮਿਸਾਲ ਸੇਵਾ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ। ਮੁਗਲ਼ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਫੌਜਾਂ ਵਿਚਕਾਰ ਛਿੜੇ ਜੰਗ ਦੌਰਾਨ ਜੋ ਸਿਪਾਹੀ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਸਨ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਪਾਣੀ ਦੀ ਮਸ਼ਕ ਲੈ ਕੇ ਉੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਤੀਰਾਂ ਅਤੇ ਗੋਲੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਹ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਫੱਟੜ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਂਦੇ ਸਨ। ਪਾਣੀ ਪੀ ਕੇ ਤੜਫਦੇ ਸਿਪਾਹੀ ਫਿਰ ਖੜੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਲੜਨ ਲਈ ਹਥਿਆਰ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਇਹ ਕੰਮ ਧਰਮ ਅਤੇ ਜਾਤੀ ਦੇ ਭੇਦਭਾਵ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸਮ-ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉੱਨ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰ ਕਿਸੇ ਲਈ ਕੋਈ ਵਿਤਕਰਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਕੋਈ ਵੈਰੀ ਜਾਂ ਬਿਗਾਨਾ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਸਗੋਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਇੱਕ ਹੀ ਨਿਰੰਕਾਰ ਦਾ ਰੂਪ ਲੱਗਦੇ ਸਨ। ਆਪ ਨੇ ਅਨੇਕਤਾ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਸੀ।

ਜਦੋਂ ਸਿੰਘਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਤਾਂ ਉੱਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਗੁੱਸਾ ਆਇਆ। ਉਹ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਸ ਲੈ ਗਏ। ਉੱਨਾਂ ਭਾਈ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, " ਮਹਾਰਾਜ! ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਖ਼ਮੀ ਕਰਕੇ ਸੁੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਉੱਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾ ਕੇ ਫਿਰ ਖੜਾ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।"

ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦੇਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਆਪ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਖੜੇ ਹੋ ਗਏ ਅਤੇ ਬੜੀ ਹਲੀਮੀ ਨਾਲ ਕਿਹਾ, "ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੈਂ ਕਿਸੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਿਲਾਇਆ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੀ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਇਆ ਹੈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਆਪ ਦਾ ਹੀ ਰੂਪ ਨਜ਼ਰੀ ਆਇਆ ਹੈ, ਰੱਬ ਦਾ ਰੂਪ ਨਜ਼ਰੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਕੋਈ ਵੀ ਵੈਰੀ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ। ਸਾਰੇ ਜੀਅ ਉਸ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਹੀ ਜੋਤ ਹਨ, ਇਹ ਆਪ ਜੀ ਤੋਂ ਹੀ ਸਿੱਖਿਆ ਹੈ।"

ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਤੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਏ। ਉਹਨਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆ ਨੂੰ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਠੀਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸਹੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਸਮਝ ਲਿਆ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਾਡੀ ਦੁਸ਼ਮਣੀ ਜ਼ੁਲਮ ਅਤੇ ਅੱਤਿਆਚਾਰ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਧਰਮ ਜਾਂ ਇਨਸਾਨ ਵਿਰੁੱਧ ਨਹੀਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆਂ ਜੀ ਨੂੰ ਇੱਕ ਮਲ੍ਹਮ-ਪੱਟੀ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ, "ਅੱਗੇ ਤੋਂ ਜ਼ਖ਼ਮੀਆਂ ਨੂੰ ਪਾਣੀ ਪਿਲਾਉਣ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਮਲ੍ਹਮ -ਪੱਟੀ ਵੀ ਕਰ ਦਿਆ ਕਰੋ।"

ਸੰਨ੍ਹ 1705 ਈ. ਵਿੱਚ ਜਦੋਂ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਛੱਡਿਆ ਤਾਂ ਆਪ ਆਪਣੇ ਪੁਰਾਣੇ ਆਸ਼ਰਮ ਕਵਹਾ ਚਲੇ ਗਏ। ਏਥੇ ਆਪ ਨਾਮ-ਸਿਮਰਨ ਅਤੇ ਲੋਕ-ਭਲਾਈ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਜੁਟ ਗਏ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਮਤ ਅਨੁਸਾਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਹੰਕਾਰ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਮੈਲ ਦੂਰ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਨ੍ਹ 1718 ਈ. ਵਿੱਚ ਆਪ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ।

ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੁਰਗਵਾਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਸੇਵਕ ਸੇਵਾ ਰਾਮ ਨੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦੱਸੇ ਰਸਤੇ 'ਤੇ ਚਲਦਿਆਂ ਧਰਮ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕੀਤਾ ਤੇ ਆਪ ਦੁਆਰਾ ਚਲਾਈ ਸੰਪਰਦਾ 'ਸੇਵਾ-ਪੰਥ' ਨੂੰ ਸੁਰਜੀਤ ਰੱਖਿਆ। ਅੱਜ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਅੰਦਰ ਇਸ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕੇਂਦਰ ਹਨ। ਜੋ ਲੋੜਵੰਦਾਂ ਅਤੇ ਬੇਸਹਾਰਿਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੇਵਾ ਸਿਮਰਨ ਦੇ ਧਨੀ, ਸ਼ਾਂਤੀ ਦੇ ਦੂਤ, ਅਤੇ ਤਿਆਗ ਦੀ ਮੂਰਤ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਸਾਰਾ ਜੀਵਨ ਲੋਕ-ਕਲਿਆਣ ਵਿੱਚ ਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਲਈ ਮਾਨਵ-ਕਲਿਆਣ ਲਈ

ਬਣੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੇ ਅਸਲ ਜਨਮ-ਦਾਤਾ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਪੰਥ ਰਤਨ ਭਾਈ ਸੰਤ ਸਿੰਘ ਮਸਕੀਨ ਅਨੁਸਾਰ, "ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਉਹ ਮਹਾਨ ਹਸਤੀ ਹਨ, ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਮ-ਸੰਤ ਕਹਿਣ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸੰਕੋਚ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ।" ਸੋ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਆਪ ਅਜਿਹੇ ਅਦੁੱਤੀ ਸੇਵਕ ਸਨ , ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਸਾਨੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਅਭਿਆਸ ਪ੍ਰਸ਼ਨ

1. ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੇ ਜਨਮ ਅਤੇ ਨਿਵਾਸ ਬਾਰੇ ਦੱਸੋ।
2. ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਣਾ ਸਦਕਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਜੁੜਦੇ ਹਨ ? ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਬਿਆਨ ਕਰੋ।
3. ਜੰਗ ਦੇ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਕੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ?ਵਰਨਣ ਕਰੋ।
4. ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ?
5. ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਉੱਪਰ ਟਿੱਪਣੀ ਕਰੋ।
6. 'ਪਰਮ-ਸੰਤ ਤੇ ਅਦੁੱਤੀ ਸੇਵਕ : ਭਾਈ ਘਨੱਈਆ ਜੀ' ਜੀਵਨੀ-ਮੂਲਕ ਨਿਬੰਧ ਦਾ ਸਾਰ ਆਪਣੇ ਸ਼ਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਲਿਖੋ।